

CARSTEN DAMS - MICHAEL STOLLE
Gestapo

CARSTEN DAMS Tarihçi. Duisburg'daki Kamu İdaresi Yüksek Okulu'nda polis bilimleri profesörüdür.

MICHAEL STOLLE Tarihçi. 2007'den beri Karlsruhe Üniversitesi'ndeki House of Competence'in yöneticisidir.

Die Gestapo. Herrschaft und Terror im Dritten Reich

© 2012 Verlag C.H.Beck oHG, München

İletişim Yayınları 2535 • Politika Dizisi 167

ISBN-13: 978-975-05-2268-0

© 2017 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2017, İstanbul

EDITÖR ve YAYINA HAZIRLAYAN Tanıl Bora

DİZİ KAPAK TASARIMI Utku Lomlu

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Büşra Bakan

DİZİN Berkay Üzüm

BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11
Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

CARSTEN DAMS - MICHAEL STOLLE

Gestapo

Nazizm Döneminde Tahakküm ve Terör

Die Gestapo
Herrschaft und Terror im Dritten Reich

ÇEVİREN Cem Şentürk

İÇİNDEKİLER

<i>KISALTMALAR</i>	7
Giriş	9
1 Kuruluş ve Erken Dönem	17
Hikâyenin öncesi: Weimar Cumhuriyeti'nde Devlet Koruma Teşkilatı	17
Gestapo doğuyor	21
2 Örgütsel Gelişim	29
“Reich’laştırma”: Himmler ve Heydrich Gestapo idaresini üstleniyorlar	29
Milli polisin inşası: Üçüncü Reich’ta ve işgal edilen ülkelerde polis ve SS teşkilatı	35
Gestapo’nun kendini tanımlayışı ve ideolojisi	52
3 Gestapo Çalışanları	57
Personelin gelişimi	57
Gestapo’nun önder kadrosu: Diels, Heydrich, Best, Müller	80
Gestapo ve Devlet Güvenliği Merkez Teşkilatı idari kadrosu	87
Taşra temsilcileri	72
Gestapo memurlarının çeşitliliği	77

4	Çalışma Tarzı	87
	Çerçeve koşulları.....	87
	Gestapo'nun muhbirleri.....	98
	İhbarların rolü.....	106
	Polis, SS ve Nasyonal Sosyalist Parti organlarıyla işbirliği.....	119
5	Nazi Almanya'sında Takibat Pratiği	129
	Takibatın evreleri.....	129
	Komünistlerin ve sosyal demokratların siyasal takibatı.....	133
	Dinî cemaatlerin takibatı.....	138
	Yahudi politikasının dayatılması.....	143
	Eşcinseller, "işten Kaytaranlar" ve "toplumdışı unsurlar"la mücadele.....	152
	"Yabancı milletlerin" takibatı.....	155
6	Avrupa'da Gestapo	165
	"Yurtdışı görevlerin" karakteristiği.....	165
	Yayılanın ilk yılları: Avusturya, Südet Bölgesi ve Çekoslovakya.....	170
	Polonya 1939: İmha savaşının başlaması.....	174
	Kuzey ve Batı Avrupa'da Gestapo.....	186
	İmhanın çığırından çıkışı: Güneydoğu ve Doğu Avrupa'da Gestapo.....	195
	Savaşın ikinci yarısında konuşlanma bölgeleri: Afrika, İtalya, Macaristan, Hırvatistan, Slovakya.....	207
	Yıkıntılar arasında nadikalleşme: "Yurtdışı görevlerin" sonraki etkileri.....	212
7	1945 Sonrası Gestapo	217
	İntihar, firar, takibat: Savaşın bitiminden Nürnberg mahkemelerine.....	217
	Nazilikten arındırma süreci ve mahkemeleri.....	223
	Alman mahkemelerini cezai takibatı.....	227
	Savaş sonrası Almanya'da kariyerler.....	238
	Sonuç Değerlendirmesi: Gestapo'dan Geriye Ne Kaldı?	247
	<i>SEÇİLMİŞ KAYNAKÇA</i>	253
	<i>KIŞI ADLARI DİZİNİ</i>	267

KISALTMALAR

AEL	İş Eğitimi Kampı [Arbeitserziehungslager]
BA	Federal Arşiv Berlin [Bundesarchiv Berlin]
BdS	Güvenlik Polisi ve SD Amiri [Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD]
DAF	Alman İşçi Cephesi [Deutsche Arbeitsfront]
EA	Birinci Baskı [Erstauflage]
EG	Harekat Birliği [Einsatzgruppe]
Gestapa	Gizli Devlet Polisi İdaresi [Geheimes Staatspolizeiamt]
Gestapo	Gizli Devlet Polisi [Geheime Staatspolizei]
GLA	Genel Eyalet Arşivi Karlsruhe [Generallandesarchiv Karlsruhe]
GStA PK	Prusya Kültürel Varlığının Gizli Devlet Arşivi Berlin [Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz Berlin]
HSSPF	Üst Düzey SS ve Polis Önderleri [Höherer SS- und Polizeiführer]
HStAD	Düsseldorf Merkezi Devlet Arşivi

	[Hauptstaatsarchiv Düsseldorf]
IdS	Güvenlik Polisi ve SD Müfettişi [Inspekteur der Sicherheitspolizei und des SD]
KdS	Güvenlik Polisi ve SD Komutanı [Kommandeur der Sicherheitspolizei und des SD]
KPD	Almanya Komünist Partisi [Kommunistische Partei Deutschlands]
KZ	Toplama Kampı [Konzentrationslager]
MBliV	İç İdareye Yönelik Bakanlık Dergisi [Ministerialblatt für die innere Verwaltung]
NSDAP	Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi [Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei]
RGBI	İmparatorluk Yasa Derlemesi [Reichsgesetzblatt]
RSHA	Devlet Güvenliği Merkez Teşkilatı [Reichssicherheitshauptamt]
SA	Hücum Birliği [Sturmabteilung]
SAPMO-DDR	Berlin Federal Arşivindeki Almanya Demokratik Cumhuriyeti Partiler ve Kitlesele Örgütler Arşivi Vakfı
SD	Güvenlik Hizmetleri [Sicherheitsdienst]
SPD	Almanya Sosyal Demokrat Partisi [Sozialdemokratische Partei Deutschlands]
SS	Koruma Birliği [Schutzstaffel]
SSPF	SS ve Polis Yöneticisi [SS- und Polizeiführer]
StALB	Ludvigsburg Devlet Arşivi [Staatsarchiv Ludwigsburg]
StAMS	Münster Devlet Arşivi [Staatsarchiv Münster]

Giriş

Gizli Devlet Polisi –kısa adıyla Gestapo–* Nazilerin Almanya ve Avrupa’daki tahakküm ve terörlerinin adıdır. Nazi devletinin merkezi yürütme organı olarak geniş kapsamlı yetkilerle donatılmıştı Gestapo. Yöneticisi Reinhard Heydrich’in Alman Polis Günü vesilesiyle memnuniyetle kaleme aldığı üzere, daha o zaman “korku ve ürperti karışımı” bir vaziyette algılanmaktaydı. Alman Polis Günü, polisin nasyonal sosyalist devletteki çalışmalarının reklamını yapmak üzere gerçekleştirilen bir propaganda etkinliğiydi. Gestapo da bu kapsamda takdim ediliyor ve Reinhard Heydrich memnuniyetini saklamaksızın, onun “bir siyasi polisiye romanın sırrının fısıltısıyla çevrili olduğunu” söylüyordu.

Beri yandan Gizli Devlet Polisi, gizli olmaktan başka her şeydi: Yöntemleri, tek seslileştirilmiş basında daha başlardan itibaren yayınlanmıştı. Nasyonal sosyalist devletin her bir “karşıtı”, yeni koşullara uymadığı takdirde, kiminle uğ-

---

(*) Gestapo sözcüğü, Almanca gizli devlet polisi anlamına gelen “Geheime Staatspolizei” tamlamasındaki sözcüklerin ilk heceleri birleştirilerek türetilmiş bir kısaltmadır. – ç.n.

raşacağını bilmeliydi. Gestapo, çalışanlarını da sessizliğin perdesi arkasına saklamıyordu. İdareci memurlarının kim olduğunu isteyen herkes, resmi daire takvimlerinden veya hiçbir şekilde gizli olmayan kıdem listelerinden kolaylıkla takip edebilirdi. Evet, dokunulabilir bir Gestapo dahi vardı: Alman Polis Günü'nde Gestapo memurları da caddenin köşesinde dikilip Kış Yardımı kampanyası yararına bağış toplama eylemine katılmışlardı. Gestapo'yu saran, her şeyi biliyor ve her şeye kadir olma halesini, Heydrich birazcık da ironik biçimde konu etmişti: "Biz böyleyiz, biraz esprili bir dille ifade edersem, yerine göre 'her keyfin kahyası', yerine göre 'devletin çöp kutusu'yuz."¹

Mitlerle çevrili ve görüldüğü kadarıyla her şeye muktedir olan böyle bir kuruma nasıl yaklaşmalı? Gestapo'nun örgütlenmesi ve personeli gözlemlendiğinde, inanılması güç bir dinamizm göze çarpar: Gestapo birkaç yıl içerisinde personel sayısını kat kat arttırmış, memurlarının niteliği de bu yolla düzenli olarak değişmiştir. Örgütlenme yapısı da sürekli yeniden düzenlenmiştir. Bu yetersiz bir planlamanın yansıması değil, bilinçli bir kararın göstergesidir. Çünkü, Bremen Devlet Polisi'nin daha sonraki yöneticisi Alfred Schweder'in 1937'de yayınladığı hukuk doktorasında belirttiği üzere, Nazi devletine "sadece büyük ölçüde dinamik bir yönelimi olan bir polis yeterli olabilecektir".² Görev alanları buna uygun olarak değişir ve gelişir: Gestapo öncelikle sadece Almanya sınırlarında vardır, sonra tüm Avrupa'da faal duruma geçer. Bu şekilde, polis pratiği başkalaşır. Dönüşüm süreçleri Nazi devletinin pek çok kurumunda gözlemlenebilir, ancak Gestapo'da düzenli değişim, daha doğrusu uyum

1 Reinhard Heydrich, "Politisches Soldatentum in der Polizei", *Völkischer Beobachter*, 17, Şubat 1941.

2 Alfred Schweder, *Politische Polizei. Wesen und Begründung der politischen Polizei im Metternichschen System, in der Weimarer Republik und im nationalsozialistischen Staate*, Doktora Tezi, Berlin 1937, s. 164.

süreci karakteristik bir özelliğe dönüşmüştür. Başka sözcüklerle ifade edersek: 1933'teki Gestapo, 1936'dakinden, 1939'daki, 1942'dekinden veya 1945'tekinden başkadır.

Göze çarpan bir diğer özellik, Gestapo'nun SS ile yakın bağlantısıdır. İltica eden Alman hukukçu Franz Neumann, henüz 1944'te yayınlanan çığır açan eseri *Behemoth*'ta Gestapo ve onun ilke olarak sınırsız yetkilerini tasvir ettikten sonra şu sonucu çıkarır: “Bu, Almanya'nın polis sistemidir ve onun ruhu SS'tir”.³ SS de Gestapo gibi, NSDAP'nin tüm diğer örgütlerinden çok daha fazla nasyonal sosyalist terörün merkezinde yer alır. Gestapo ve SS'in aynı kanaldan beslendikleri yöneticilerinden de görülebilir: Heinrich Himmler aynı zamanda “SS-Reichsführer* ve Almanya Polis Şefidir”. Reinhard Heydrich, Gestapo, polisin cezai takibat birimi ve SS'in partiye ait güvenlik hizmetlerinin (SD) bir araya geldiği Devlet Güvenliği Merkez Teşkilatı'nı [RSHA] idare eder. Bu farklı polis ve parti aidiyetlerinin içine geçmişliği, kimi zaman aktörlerin sorumluluklarının belirsizleşmesine neden olur: Kimi zaman kimin hangi eylemleri yaptığı, yapanın bir Gestapo memuru mu, polis mi yoksa SD'nin adamı mı olduğu belli olmaz. Gestapo'nun nihai olarak kim ya da ne olduğu sorusunu düzeltmek gerekir, çünkü bu soru sadece koğuşturmaların kurbanları açısından mana ifade etmez. Gizli Devlet Polisi, şeklen ona atfedilen personelin-den çok daha fazlasıdır.

Almanya'dan iltica etmek zorunda kalan bir diğer hukukçu olan Ernst Fraenkel, henüz 1941'de yayınlanan *İkili Devlet* başlıklı analizinde Nazi Almanya'sında birbirinin yanı sıra varolan ve özgül formlar halinde iç içe geçmiş, normlar

3 Franz Neumann, *Behemoth. Struktur und Praxis des Nationalsozialismus 1933-1944*, Frankfurt am Main, 5. baskı. 2004 (EA 1944), s. 578.

(*) Ülke veya “İmparatorluk” yöneticisi. “Önder” anlamına gelen *Führer*, Hitler'e özgü sıfat olması yanında, her kademe yöneticiyi tanımlamak için de kullanılırdı. – e.n.

devleti ile tedbirler devletini ayırt etmiştir. Normlar devletinde takibata uğramayan nüfus çoğunluğu için kurallar ve yasalar geçerlidir. Tedbirler devletinde ise bunun aksine hukuki bağlayıcılık olmaksızın şiddetli terör ve kör bir keyflikle, düşman olarak tanımlanan nüfus gruplarının üzerine gidilebilmektedir. Fraenkel'e göre Gestapo, "tüm yaşam alanlarını normlar devletinin görev alanından çıkarıp, tedbirler devletinin alanına taşıma" gücünü kazanmıştı.⁴ Başka sözcüklerle ifade edersek: Gestapo, nasyonal sosyalist tedbirler devletinin özel kurumuydu.

Son yıllarda yeni Gestapo araştırmaları, Gestapo'nun "polislik pratiğindeki" başarısının ardında büyük ölçüde halkın polis takibatını ihbarlarla desteklemeye hazır oluşunun yattığını, hatta aslında o takibatı ihbarlarıyla mümkün kıldığını ortaya koydu. Bu bulgu, medyayı da saran büyük bir ilgi uyandırdı. Yaygın ihbarcılık ağı Nazi devletinin kurbanlarının yaşadığı binlerce felakette rol oynamış olsa da, esas belirleyici olan örgütlü birimlerle devlet ve parti kurumlarının aktif katılımıdır. Basit SS elemanından mahalle sorumlusuna, koruma polisinden jandarma memuruna, idari sekreterlere ve postacılara kadar herkes, Nazi Almanya'sının çok uzun süre önce damgaladığı azınlıkların takibatında derhal ve mütemadiyen sağladıkları gayretkeş yardımlarla Gestapo'nun bir parçasıydılar. Kendisini utanç verici biçimde Güvenlik Polisi ve SD'nin ideolojik lideri olarak ön plana çıkaran Werner Best'in çok bilinen bir sözüne bakılırsa, Gestapo "Alman milli bedeninin hekimi" olmalıdır. O, bu bedenin hastalıklarını giderme icazet ve mükellefiyetini taşır – ve çok yakında nasyonal sosyalist rejimin siyasi ve bilhassa ırksal "düşmanlarınca" böyle görülecektir. Hekim asistansız, ameliyat hastanesiz olmaz: Gestapo'nun nasıl etkili olduğunu anlamak isteyen biri, bunu

4 Ernst Fraenkel, *Der Doppelstaat*, Hamburg 2001 (EA 1941), s. 83.

kendisini “hekim” ilan edenin altyapısını hesaba katmaksızın başaramaz. İşgal altındaki Avrupa’daki kitle katliamının bu sözde çekirdek grubunun çevresine daha geniş bir bakış açısıyla yaklaşmak artık kaçınılmaz addediliyor. Soykırıma dahil olan gruplar çok çeşitli ve çok sayıda, bu suça dahil olan kurumlar birbirleriyle yakın bağlantı içindeydiler. Bu yığılmada Gestapo’yu kendi başına bir kurum olarak ayırmak zordur. Almanya sınırları içerisinde de aslında sadece bir ağ olarak işlev gördüğüne, ileride daha fazla dikkat çekilecektir.

1945’ten sonra Gestapo hızla bir projeksiyon yüzeyine dönüşür: Nasyonal sosyalizmin tüm zalimce eylemleri tercihe göre Gestapo’ya ve/veya SS’e yüklenmiştir. Böylelikle takibat ve yok etme ağının gerçek kapsamı görünmez hale gelmiştir. Bu sayede uzun süre ne ordu, ne de “normal” polis cezai yaptırımların odak noktasında yer almış, bu da milyonlarca eski asker, polis, kamu çalışanı ve “basit” nasyonal sosyalistin genç Batı Alman demokrasisine veya Doğu Almanya’da kurulan sosyalist devlete uyumlarını kolaylaştırmıştır. Tarih araştırmaları da bu fon müziğine uyar ve Gestapo’yu her şeye kadir bir gizli polis teşkilatı olarak görürler. Bu bakış açısı ancak 1990’larda değişmiştir. Bu defa da Gestapo’nun imajı bazen neredeyse zayıf bir siyasi polise dönüşür. Bu noktada, bize göre, zorunlu düzeltmede abartıya kaçılmıştır: Gestapo hiçbir zaman her şeyi bilen ve her şeye kadir olmamıştır, ama yine de etkili bir terör aracıdır ve diğer suçlarının yanında milyonlarca cinayet işlemiştir.

Bu kitapla meselenin tüm yönlerini aydınlatan kapsamlı bir tasvir ortaya koymuyoruz. Böyle bir şeye girişmek çok daha geniş bir kapsam ve bolca detay gerektirecekti. Daha ziyade, yazarların kendi araştırmalarına ve artık önemli bir sayıya ulaşmış olan bilimsel incelemelere dayanarak dar kapsamlı ve ana hatları içeren bir tasvir ortaya koymak iste-

dik.⁵ Bu sentezle, tarih yazımındaki bir boşluğu doldurmayı hedefliyoruz. Bugüne dek Gestapo hakkında bilgi edinmek isteyenler, yetersiz, eskimiş veya sansasyonel bir dille hazırlanmış tasvirlerle başvurmak veya sürekli gelişmekte olan bir araştırma kaynakçası üzerinde kendi başlarına çalışmak zorunda kalıyorlardı.⁶

İlk iki bölümde, devletin polis pratiği bağlamında görülmesi gereken Gestapo'nun kuruluşu, örgütsel gelişimi ve kendini tanımlayışı tasvir edilmiştir. Üçüncü Bölüm'de ise aktörler odak noktasında yer almaktadır. Yönetici kademesinden başlamak üzere, farklı idari kadrolardan basit memurlara dek tüm personel grupları incelemeye alınmaktadır. Dördüncü Bölüm, Gestapo'nun somut çalışma yöntemlerine dairdir ve bunu tekil örneklerle irdelemektedir. Burada genel çerçeve koşullarının yanı sıra özellikle gizli ajanların ve ihbarcılarının rolü mercek altına alınmaktadır. Öte yandan Gestapo'nun başarısı için, devamında ele alınan diğer polis ve parti hizmet birimleriyle işbirliği daha önemliydi. Bir kez daha belirtelim: Takibat ve baskıda iş bölümü, Gestapo ve nihayetinde tüm nasyonal sosyalist sistem için belirleyici bir nitelikti.

Beşinci Bölüm, Nazi Almanya'sındaki baskı uygulamalarına ve onun farklı evrelerine ilişkindir. Bu bölümde takibata

---

5 Carsten Dams, *Staatsschutz in der Weimarer Republik. Die Überwachung und Bekämpfung der NSDAP durch die preußische politische Polizei von 1928 bis 1932*, Marburg 2002; Michael Stolle, *Die Geheime Staatspolizei in Baden. Personal, Organisation, Wirkung und Nachwirken einer regionalen Verfolgungsbehörde im Dritten Reich*, Konstanz 2001. Karşılaştırma için kapsamlı kaynakça ve şu derlemeler incelenmelidir: Gerhard Paul / Klaus-Michael Mallmann (der.), *Die Gestapo. Mythos und Realität*, Darmstadt 1995; Gerhard Paul / Klaus-Michael Mallmann (der.), *Die Gestapo im Zweiten Weltkrieg. "Heimatfront" und besetztes Europa*, Darmstadt 2000.

6 Örneğin, Edward Crankshaw, *Gestapo*, Londra 1956; Jacques Delarue, *Geschichte der Gestapo*, Düsseldorf 1964; Jochen von Lang, *Die Gestapo. Instrument des Terrors*, Hamburg 1990; Frank Guterath / Arno Netzbandt, *Die Gestapo*, Berlin 2005.

uğrayan gruplar odak noktasında yer almaktadır. Öncelikle rejimin siyasi karşıtları, yani ağırlıklı olarak komünist ve sosyal demokratlar, Gestapo'nun ilgi alanına girmişti. Nasjonal sosyalistlerin kilise ve din düşmanlığı da aynı şekilde Gestapo tarafından uygulamaya geçirildi. Gestapo, Yahudiler'in takibatında da merkezi bir işleve sahip olmuştur. Bunlara ek olarak eşcinsellerin, sözümona "işten kaytaranların" ve "toplumdışı kişilerin" takibatı, gizli devlet polisinin kapsamlı gözetim iddiasını açığa vurur. Bu bölümün sonunda, savaşın son yıllarında "vatan cephesi"nde ana ödev haline gelen, "yabancı halklardan" esir işçilerin gözetimi konusu ele alınmaktadır.

Altıncı Bölüm'de, Gestapo'nun tüm Avrupa'da ardında bıraktığı kanlı iz takip edilmektedir. Onun ölümcül seferi Polonya'dan Kuzey ve Batı Avrupa'ya, Güney Doğu ve Doğu Avrupa'ya dek uzanır. Soykırımın hayata geçirilip uygulanmasında da Gestapo önemli bir rol oynamıştır. Avrupa'da hayata geçirilen yöntemler 1944 yılı ortasından itibaren Almanya sınırları içinde de uygulama bulur: Yok edici enerji, içinden doğduğu ülkeye geri döner.

Yedinci ve son bölümde, Gestapo hikâyesinin akabinde olanlar ana hatlarıyla resmedilmektedir: Faillere ne olmuştur, hangi cezai kovuşturmalara karşılaşmışlardır? Savaş sonrası toplumuna uyum imkânları olmuş mudur ve kariyerleri ne şekilde gelişmiştir? Sonunda Reinhard Heydrich'in sözleri ile başladığımız yere varıyoruz: Mitos ve metafor olarak Gestapo'ya.